

Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid

Werkprogramma

Integraal werken in de wijk, een lerende aanpak

Voorwoord

De Werkplaatsen Sociaal Domein zijn landelijk van start gegaan. De opvolgers van de Wmo-werkplaatsen zijn regionale samenwerkingsverbanden gericht op het brede sociale domein in hun regio. Hierin werken verschillende partners samen aan maatschappelijke vraagstukken; onderzoeks- en onderwijsinstellingen, gemeenten, partners in zorg- en welzijn, burgers en cliënten.

De verbreding van de Wmo-werkplaats tot Werkplaats Sociaal Domein is tweeledig. Niet alleen bestrijken de werkplaatsen nu het gehele sociale domein van maatschappelijke ondersteuning, jeugd en participatie. Ze zoeken ook samenwerking met meer partners, waar onder Academische Werkplaatsen, cliënten- en vrijwilligersorganisaties en andere relevante instellingen. Dit netwerk van partners stelt een regionale kennisagenda vast voor de transformatie van het sociale domein. Dit gebeurt op basis van een gemeenschappelijke visie op de kwaliteit van de dienstverlening en professionalisering.

Op basis van deze kennisagenda wordt een gezamenlijk werkprogramma ontwikkeld en gaan de Werkplaatsen Sociaal Domein aan de slag. De nadruk ligt op het doen, essentieel voor de aansluiting van de kennisontwikkeling op de behoeften van de regionale praktijk. Daarnaast wisselen de werkplaatsen hun bevindingen en ervaringen uit in een landelijk overleg. Ze delen hun werk met elkaar en met alle andere belangstellenden in het sociale domein in Nederland.

Op de website www.werkplaatsensociaaldomein.nl zijn alle 14 werkplaatsen te vinden met een korte beschrijving van hun activiteiten en links naar de regionale websites. De website biedt een overzicht van het laatste nieuws en de activiteiten die voortvloeien uit de kennisagenda's. Daarnaast zijn alle publicaties en onderwijsmodules beschikbaar die de Wmo-werkplaatsen tot nu toe al hadden gepresenteerd.

De Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid beschikt over een eigen website waarop materiaal, informatie en activiteiten te vinden zijn en updates geplaatst zullen worden: www.werkplaatssociaaldomeinzhz.nl

Integraal werken in de wijk, een lerende aanpak

De voormalige Wmo-werkplaats Rotterdam, die in de periode 2012-2016 actief was, maakt een doorstart onder de naam *Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid*. Bij deze nieuw gestarte Werkplaats zijn de gemeenten Dordrecht, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Albrandswaard, Ridderkerk en Barendrecht betrokken. Samen met Hogeschool Rotterdam en hogeschool InHolland/Rotterdam gaat de werkplaats aan de slag met het thema 'integraal werken in de wijk, een lerende aanpak'.

Inleiding

Met de decentralisaties in het sociaal domein wil de overheid ruimte maken voor meerzelfredzaamheid in de samenleving. De gedachte achter de participatiesamenleving is dat als de overheid zich terugtrekt, de *civil society* deze ruimte zal opvullen. In 2015 zijn de decentralisaties in het sociale domein doorgevoerd (transitie). Er is veel tijd geïnvesteerd in het opzetten van nieuwe lokale regelingen, instituties en wijkteams. Nu komt het aan op de transformatie oftewel de alledaagse uitvoering en de concrete ondersteuning om zo het 'dragend vermogen' van de samenleving te vergroten en te versterken. Dit werken aan het dragend vermogen van de *civil society*, door relaties tussen burgers te bevorderen, biedt nieuwe kansen voor het beroep van sociale professionals alsmede het sociaal beleid van gemeenten.

Het doel van de regionale samenwerking is op basis van een gezamenlijk werkprogramma al lerend van elkaar te komen tot samenwerking en afstemming rond het thema 'integraal werken in de wijk', om tot een grotere meerwaarde te komen voor de doelgroepen (sociale professionals, beleidsmakers en burgers). Het gaat dan om:

- Ophalen van kennisvragen
- Bundelen van bestaande kennis(producten)
- Analyseren van (eventuele) kennishiaten
- Bieden van gezamenlijke (praktijkgerichte) oplossingen die werken
- Opzetten en uitvoeren van (beperkt) praktijkgericht onderzoek
- Ontwikkeling van nieuwe kennis(producten).

De focus is gericht op de activiteiten van professionals, sociale netwerken en bewoners (burgers/cliënten). **Vier-O's** spelen hierin een belangrijke rol: **O**nderzoek (praktijkgericht), **o**ntwikkelen (in co-creatie tussen praktijk, beleid en onderwijs), **o**nderwijs (training, scholing en curriculumontwikkeling) en **o**ndersteunen (coaching en intervisie). Kenmerkend voor de Werkplaats Sociaal Domein is de nadruk op het 'leren innoveren' en het 'versterken van burger(bewoners)kracht' in onderlinge actie en co-creatie.

Er liggen op het terrein van integraal werken in de wijk nog heel wat praktische vraagstukken en bestuurlijke uitdagingen voor gemeenten en betrokken uitvoerende welzijnszorgorganisaties/ professionals. Vraagstukken die alleen in samenspraak en samenspel kunnen worden opgelost om zo de kwaliteit van zorg en de kwaliteit van leven van bewoners te bevorderen en te versterken.

Relevante thema's

De *Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid* gaat dicht op de uitvoeringspraktijk zitten. Ondersteuning, ontwikkeling en onderwijs in co-creatie zijn belangrijke ingrediënten in het doen slagen van de samenwerking tussen de deelnemende gemeenten en hun uitvoeringspartners alsmede de lectoraten Maatschappelijke Zorg (Hogeschool Rotterdam) en Dynamiek van de Stad (Inholland/Rotterdam) en de daaraan gelieerde hbo-opleidingen Sociaal Werk.

De toegevoegde waarde voor de praktijk blijkt onder andere uit de onderstaande reacties van enkele deelnemers aan eerdere uitgevoerde implementatietrajecten (2015/2016) van de Werkplaats.

"Ik zie de Werkplaats als de 'Agora van het Sociale Domein'. Een vernieuwende manier van werken. De toegevoegde waarde zit in co-creatie, duurzaam bijdragen en faciliteren die sociale professionals en ambtenaren richting geven aan de transformatie. Het gaat om 'integraal 'meesterschap', breder leren kijken en handelen en aansluiting krijgen en houden bij de leefwereld en ervaringen van bewoners."

"De Werkplaats is een goede manier om te reflecteren op de eigen werkpraktijk die verder reikt dan het eigen team of afdeling, want in alle hectiek van de vele veranderingen schiet reflectie er gemakkelijk bij in. Ik zou de Werkplaats zeker aanraden aan andere collega's en collega-gemeenten."

"Kernbegrippen zijn: beleid en praktijk samenbrengen, met en van elkaar leren, samen ontwikkelen en implementeren. De Werkplaats beveel ik aan als een goede vorm van co-creatie."

In overleg en in samenspraak met vertegenwoordigers uit de gemeenten Vlaardingen, Schiedam, Dordrecht, Rotterdam en de BAR-organisatie is een vijftal 'brede' en voor praktijkrelevante *integrale thema's* onderscheiden:

1. *Doorontwikkeling van Sociale Wijkteams.*

Sociale wijkteams zijn de pilotfase nog niet voorbij. In veel gemeenten en organisaties staat de komende jaren de uitdaging centraal om de sociale wijkteams door te ontwikkelen en aan te passen aan de nog steeds groeiende kennis en praktijk.

2. *Samenwerking formeel en informeel.*

De (werk)relatie tussen informeel en formeel, tussen professionele zorg en sociale steun en tussen professionals en vrijwilligers/mantelzorgers blijkt voor alle betrokken partijen een relatie die vragen oproept.

3. *Meten en weten in het sociale domein.*

De vraag naar verantwoording, naar aanwijsbare resultaten, naar onderbouwing en naar fundering wordt steeds luider. Echter, het sociale domein laat zich moeilijk alleen in een kwantitatief/cijfermatig wetenschappelijk kader stoppen. Er zijn nieuwe, andere manieren nodig om het sociale domein te bemeten en te evalueren.

4. *Relatie en onderlinge verbondenheid binnen het sociale domein.*

Nogal wat vraagstukken in de zorg en ondersteuning hangen veelal samen met armoede (schulden) en gebrek aan participatie. Dat er relaties bestaat tussen opvoedingsproblematiek en inkomensproblemen, huiselijk geweld en psychische problemen of schulden en eenzaamheid is evident. Maar hoe pakken we dergelijke complexe problemen in samenhang aan?

5. *Participatie, zelf(samen)redzaamheid en eigen kracht*

Van de bewoners wordt verwacht dat ze bij het oplossen van problemen meer uit gaan van de eigen kracht en het eigen netwerk en zich in de samenleving actiever opstellen als vrijwilliger. Professionals moeten burgers ondersteunen in het versterken van de eigen kracht en het bij elkaar brengen van het informele netwerk.

De Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid ontwikkelt rond de vijf genoemde thema's - met als overkoepelende invalshoek *integraal werken in de wijk* - stapsgewijs een meerjarenprogramma dat met de deelnemende partners gezamenlijk zal worden

uitgevoerd, gericht op het bereiken van twee hoofddoelen:

1. Meer samenwerking en integraliteit vanuit specialisme naar een generalistische rol (groei van de professional in zijn/haar nieuwe rol).
2. Meer samenhang door kennisdeling en kennisuitwisseling tussen de vijf thema's, oftewel het verbinden van praktijkkennis tussen gemeenten (wat kunnen gemeenten, welzijnzorg-instellingen en onderwijs van elkaar leren?).

Programma eerste jaar

Voor de periode september 2016 tot en met juli 2017 is besloten de nadruk te leggen op de gezamenlijke thema's: 1. Doorontwikkeling van sociale wijkteams (integraal gebiedsgericht werken); 2. Samenwerking formeel en informeel. Het leren van elkaars (gemeentelijke) ervaringen en het verbeteren van de praktijk staan centraal.

Per thema zijn bij het vaststellen van het programma enkele richtinggevende leervragen (kennisvragen) en leerdoelen (verwachte opbrengsten en resultaten) geformuleerd, die door de uitvoerende werkgroepen van de Werkplaats vormgegeven zal worden. De Werkplaats vangt aan met de onderstaande twee werkprogramma's/thema's en zal in de loop van het eerste jaar een derde werkprogramma opstarten (zie bijlage 1).

Doorontwikkeling sociale wijkteams

Leervragen

Wat is het optimale model tussen de nulde en de tweede lijn? Hoe komen we tot een integraal dienstverleningsconcept van de nulde naar de tweede lijn?

Doel

Een integraal dienstverleningsconcept waarbij bewoners dichtbij, laagdrempelig en zo licht mogelijk geholpen worden.

Samenwerking formeel – informeel

Leervraag

Hoe kunnen professionals en het sociale netwerk elkaar versterken zodat er een zorgzame ring rondom kwetsbare burgers gelegd kan worden?

Doel

De verbinding met de informele zorg is geborgd in de werkwijze van de wijkteams.

Een lerende aanpak

In de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid zal minder zwaar worden ingezet op het doen van praktijkonderzoek en meer nadruk komen te liggen op actieleren (co-creactie). Immers, er is al veel kennis voorradig over bijvoorbeeld het functioneren van wijkteams, wijknetwerken en wijk(gebieds)gericht werken, vastgelegd in boeken, tijdschriften, artikelen en rapporten. Het is interessant om die kennis te ontsluiten, te ordenen en met elkaar te delen om daaruit werkbare bestanddelen te distilleren en die te koppelen aan casuïstiek uit de praktijken van de deelnemende gemeenten/instellingen. Dit gaan we o.a. doen in *leerkringen*, *inspiratiesessies* en andere gezamenlijk te organiseren (leer)bijeenkomsten, om al doende de werkpraktijk te verstevigen en burger(bewoners)kracht te versterken. Het wiel hoeft dus niet opnieuw uitgevonden te worden om inhoud te geven aan het integraal werken in de wijk om zo bij te dragen aan het verhogen van de kwaliteit van zorg en leven.

Het gaat in de Werkplaats om een lerende aanpak. De essentie hiervan is van elkaars werkwijzen en interventies te leren. Door te reflecteren op elkaars beleids- en uitvoeringspraktijken. Dat vraagt van beide kanten een kritische en lerende houding. Zeker omdat veel sociale vraagstukken complex en hardnekkig zijn. Elkaars werk begrijpen en ruimte bieden zijn hierbij belangrijke ingrediënten evenals reflectie. Reflectie in de zin van eigen kennis en ervaringen toetsen aan die van anderen. Inzoomen op praktijkcasussen, waarin het spanningsveld tussen beleid en uitvoering aan de orde komt. Leren in het sociale domein komt neer op een proces van kennisontwikkeling, aanpassing en kennisdeling gericht op het verbeteren van het functioneren en de samenwerking tussen maatschappelijke organisaties (inclusief die van de gemeente) die een rol spelen in de vorming en uitvoering van sociaal beleid. En vooral te leren door te doen: *learning by doing* en daarop te reflecteren. Leren in het sociale domein is bij voorkeur niet een lineair leerproces oftewel alleen informatie(kennis)overdracht maar heeft meer van doen met gemeenschappelijke beeldvorming en leren in coalitieverband, leren in interactie en dialoog om zo bestaande praktijken en sociale beleidsprogramma's te toetsen en (instrumenteel) te verbeteren.

Tijdens en aan het eind van het eerste jaar vindt een evaluatie plaats van de twee werkprogramma's/thema's. Op basis van de voortgang en resultaten zullen de thema's al dan niet naar behoefte worden gecontinueerd en/of aangepast. De andere thema's: 'meten en weten', 'relatie en onderlinge verbondenheid' en 'participatie/zelfredzaamheid' krijgen - in zoverre deze gedurende het eerste jaar deels niet orde zijn gekomen - in het programma van het tweede jaar (september 2017-juli 2018) een plek binnen het programma van de Werkplaats.

Organisatie

De Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid bestaat uit een adviserend consortium, een programmaraad, een (dagelijks) managementteam en uitvoerde werkgroepen (zie bijlage 2). De uitvoerende werkgroepen worden direct aangestuurd door het MT en indirect door de programmaraad.

Voor vragen of verdere informatie

Kunt u contact opnemen met:

Coördinatie

Stephan Steverink | stephen.steverink@inholland.nl | 06-12246763

Mirjam Karsten | m.h.karsten@hr.nl | 06-53853214

Werkgroepleiders

Elizabeth van Twist | elizabeth.vantwist@inholland.nl

David ter Avest | d.j.ter.aveest@hr.nl

Communicatie

Annika Keij | a.keij@hr.nl | 06-31036778

Lectoren

Guido Walraven (Dynamiek van Stad) | guido.walraven@inholland.nl | 06-52145805

Toby Witte (Maatschappelijke Zorg) | g.t.witte@hr.nl | 010-7945561

Bijlage 1

Reserve thema: Doorontwikkeling van sociale wijkteams

Leervraag:

Is het wenselijk om het medisch domein te verbinden aan het sociaal domein en zo ja, hoe doe je dat dan? Hoe verhoudt de wijkteammedewerker zich tot de huisarts, moet deze medewerker op dezelfde locatie zitten? Wanneer houdt casusregie op in het wijkteam? Hoe lang blijft een wijkteam betrokken bij een casus?

Doel:

Integraal samenwerken tussen wijkteam, wijkverpleegkundige en huisarts (POH-GGZ). Ontdekken of iemand de juiste hulp op het juiste moment tegen de juiste prijs (onder andere vanuit perspectief van verzekeraar) krijgt. Het doorontwikkelen van zorgpaden vanuit een breed eenduidig perspectief (medisch, zorg en welzijn) integraal in één informatiebestand.

Bijlage 2

Organogram Werkplaats Sociaal Domein

Samenwerkende partijen

- Hogeschool Rotterdam, Kenniscentrum Talentontwikkeling, lectoraat Maatschappelijke Zorg (trekker/penvoerder)
- Hogeschool Rotterdam, opleiding Sociaal Werk (instituut voor Sociale Opleidingen ISO)
- Hogeschool InHolland, lectoraat Dynamiek in de Stad (trekker)
- Hogeschool InHolland, opleiding Sociaal Werk (afdeling Rotterdam)
- Gemeente Dordrecht
- Gemeente Rotterdam met enkele wijkteams/wijknetwerken
- Gemeente Schiedam met welzijnsaanbieder Inluzio/Radar
- Gemeente Vlaardingen met welzijnsaanbieder Minters
- Gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk: BAR-organisatie

